

Бусол Олена Юріївна –

старший науковий співробітник
Міжвідомчого НДЦ з проблем боротьби з
організованою злочинністю при РНБО
України

Прозорість інформації як чинник запобігання корупції в державному секторі України

У статті узагальнено законодавчі та нормативно-правові акти, які були видані в Україні щодо забезпечення прозорості державної служби, зроблено висновки про їх достатність та ефективність на сьогодні у світлі виконання міжнародних документів щодо зниження рівня корупції у державному секторі.

Проблема боротьби з корупцією останнім часом набула великої актуальності. За результатами дослідження впливової міжнародної організації “Трансперенсі інтернешнл” [1], у 2007 році Україна посіла 118 місце з 180-ті в рейтингу корумпованості поруч Малі, Малавією, Беніном, Сан-Томе та Принсіпе. Українці також вважають рівень корупції дуже високим. Про це свідчать результати спільного соціологічного дослідження, проведеного 19 червня – 2 липня Фондом “Демократичні ініціативи” та фірмою “Юкрейніан соціолоджі сервіс”.

Так, рівень корупції у червні 2007 року назвали дуже високим 39 % респондентів та високим – 34 %. За ствердженнями науковців Фонду “Демократичні ініціативи”, ці оцінки – одні з найбільш високих за всю історію незалежної України, зокрема, є гіршими, ніж показники листопаду 2005 року, коли високий рівень корупції відмітили 68 % громадян.

За даними соціологічного опитування КМІС у 2007 році, у державному секторі найвищий рівень корупції спостерігався в таких інституціях: ДАІ – 57,5 %, міліція – 54, 2 %, медичні заклади – 54 %, суди – 49 %, університети – 46,3 %, прокуратура – 42, 9, митна – 42, 8 % та податкова служба – 40, 3 %. Це свідчить про неприпустимий рівень корупції як у тих закладах, котрі найчастіше надають послуги населенню, так і в державних установах, яким довірили боротьбу з корупцією. Корупція поширена в установах при отриманні державного житла, приватизації землі, різних дозволів влади, призову на військову службу, влаштуванні на роботу до державних установ, приватизації житла, перевірки та регулювання бізнесу, підключенні та ремонту комунальних послуг та зв'язку, послуг нотаріусів, серед керівництва шкіл та вчителів, при отриманні кредиту, допомоги по безробіттю та іншої соціальної допомоги.

До найтипівіших проявів корупції у державному секторі належать: підкуп чиновників і державних діячів усіх рангів, хабарництво за надані блага чи переваги, протекціонізм працівників за принципом особистої відданості, родинних зв'язків, дружніх стосунків і т. ін.

За твердженням експертів США, корумпованість українського суспільства може уповільнити процес європейської і євроатлантичної інтеграції України. Високий рівень корупції в Україні гальмує економічний розвиток та залучення інвестицій.

Державна служба як професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апарати щодо практичного виконання завдань і функцій

держави, виступає основним інструментом держави і складовою системи державного управління, за допомогою якого держава виконує взяті на себе перед суспільством зобов'язання, від ефективного функціонування якого залежить додержання конституційних прав і свобод громадян. Від якості роботи державних службовців залежить авторитет держави, рівень задоволення громадян, сталий розвиток країни та її конкурентоспроможність на міжнародній арені. Вона відіграє важливу роль як посередник між державою і громадянином та гарантує належне функціонування Уряду і якість надання державних послуг [2].

У Резолюції по 20-ті керівних принципах боротьби проти корупції (Молдова, 2003 рік) одним з принципів є “попередження корупції у державному секторі”. Багато міжнародних антикорупційних угод зобов'язують уряд вживати заходів для попередження корупції. До них входять: підтримка високих стандартів поведінки для державних службовців, створення прозорих систем закупівель та фінансового управління, недопущення конфлікту інтересів, вимога фінансового розкриття особистих активів, захист осіб, які повідомляють про порушення, формування ефективних систем та процедур підзвітності усередині та зовні органів влади, надання доступу до урядової інформації. Забезпечення прозорості в діяльності державних органів, прийнятті управлінських рішень, інформованості населення, зміцнення на цій основі його довіри до владних інститутів є одним з напрямів державної політики з питань національної безпеки у внутрішньополітичній сфері.

Аналіз досліджень щодо прозорості інформації свідчить, що науковцями це питання розглядається найчастіше у контексті впровадження та розвитку електронного урядування, ефективного надання послуг громадянам та бізнес-структурам (И. Агамирзян, О.П. Голобуцький, О.Б. Шевчук, В. Дрожжинов, А. Штрик, О.А. Скляренко, Я. Березовський).

В. Стретович бачить забезпечення відкритості органів державної влади та місцевого самоврядування у поєднанні двох критично важливих компонентів для їх ефективного функціонування, а саме конкуренції та прозорості. Прозорість, на його думку, уможливорює існування громадського контролю, а той, що є, – робить ефективнішим, а отже, підвищує відповідальність органів державної влади та місцевого самоврядування, забезпечує зворотний зв'язок в обох напрямках: “громада влада” і “влада громада”, підвищує довіру останньої до влади встановити ефективну процедуру доступу до публічної (відкритої) інформації.

Забезпечення прозорості роботи державних структур досліджують також І.Б. Коліушко, М.С. Демкова, С. Чукут, а також й О.П. Голобуцький, О.Б. Шевчук.

Метою даної статті є намагання показати, що прозорість інформації – це не тільки електронне урядування, а й багато інших аспектів, які висвітлюються і в рекомендаціях Україні, прийнятих під час оглядів законодавчо-правової та інституційної бази боротьби з корупцією Стамбульським планом дій по боротьбі з корупцією та заходах, запропонованих у Пороговій програмі Корпорації “Виклики тисячоліття” (КВТ) (зниження рівня корупції у державному секторі України). За мету також ставиться узагальнення законодавчих та нормативно-правових актів, які були видані в Україні щодо забезпечення прозорості державної служби, отримання висновку про їх достатність та ефективність у світлі виконання вищевказаних міжнародних документів.

Проблема антикорупційної відкритості є настільки складною, що це позначається навіть на термінології. Зокрема, в англійській літературі використовують терміни “transparency” (для позначення поняття “прозорість”) та “openness” (для позначення поняття “відкритість”); використовують також без перекладу російське слово “гласность”. Здебільшого науковці ставлять ці поняття в один синонімічний ряд, хоча за суттю вони є різними. Природа прозорості інформації полягає переважно в її кількості, а відкритості інформації – в її якості. У

першому випадку йдеться про збільшення або зменшення обсягу інформації (зловживання закритістю властиве тоталітарній та авторитарній владі). У другому – про її достовірність, правдивість, регулярність, оперативність та надійність для подальшого використання. Прозорість управління сприятиме підвищенню іміджу державних установ, що створюватиме умови для поліпшення репутації України в міжнародному просторі. Утвердження інституту транспарентності – багаторічна тенденція, що спостерігається у великій групі розвинутих країн, які за суспільно-державним устроєм є ліберально-демократичними. Родоначальником цього інституту вважають Швецію, де ще в 1766 р. набрав чинності закон про свободу видань. Схожі закони щодо відкритості публічних документів в адміністративному управлінні з'явилися і в інших країнах [1].

Аналіз чинного законодавства України щодо забезпечення відкритості органів влади показує, що норми законодавчого забезпечення права громадян на доступ до інформації про діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування встановлені як на рівні Конституції, так і законодавчих актів.

Системоутворюючим документом у законодавчій базі України, з погляду забезпечення прав громадян на отримання інформації про діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, є Закон України “Про інформацію”, який закріплює право громадян України на інформацію, закладає правові основи інформаційної політики держави та інформаційних відносин. Одним з основних механізмів забезпечення інформаційної відкритості державної влади, закріплених цим Законом, є право на інформаційний запит, а також звернення до органів державної влади та місцевого самоврядування, що регулюється Законом України “Про звернення громадян” [3]. Закон України “Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації” визначає порядок всебічного і об'єктивного висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації і захисту їх від монопольного впливу органів тієї чи іншої гілки державної влади або органів місцевого самоврядування, є складовою частиною законодавства України про інформацію.

В Україні були видані два укази Президента про відкритість та гласність: “Про підготовку пропозицій щодо забезпечення гласності та відкритості діяльності органів державної влади” від 17 травня 2001 року № 325/2001 та “Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади від 1 серпня 2002 року № 683/2002 року, а також Постанови КМУ України “Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади” від 4 січня 2002 року № 3; “Про заходи щодо подальшого забезпечення відкритості у діяльності органів виконавчої влади” від 29 серпня 2002 р. № 1302; “Про офіційне оприлюднення регуляторних актів, прийнятих місцевими органами виконавчої влади, територіальними органами центральних органів виконавчої влади та їх посадовими особами, і внесення змін до Порядку оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади” від 11 лютого 2004 року № 150. Норми про інформування громадян та організацій органами державної влади й місцевого самоврядування також містяться у відповідних положеннях про діяльність окремих органів державної влади та місцевого самоврядування [3], але вони не отримали розвитку, на нашу думку, насамперед тому, що досі немає Закону про інформацію в широкому вигляді. Адже, саме відкритість у західних країнах Європи вважається основним фактором боротьби з корупцією.

Як бачимо, у зв'язку з необхідністю вдосконалення державного управління в Україні постала потреба в розробці ефективного механізму, який запобігав би проявам корупції у державі. Одним із таких чинників, який може запобігти

корумпованості в українських владних структурах, і є доступність та прозорість інформації [1].

Концепція електронного уряду (eGovernment) – одна з найефективніших форм реалізації принципу інформаційної відкритості. Під електронним урядом розуміють використання інформаційних та комунікативних технологій для підвищення ефективності, економічності діяльності уряду і можливого контролю над ним [1]. Система електронного урядування передбачає, що будь-яка фізична або юридична особа через Інтернет може звертатися із запитом до державних установ для одержання необхідної інформації та виконання юридичних трансакцій. За такої схеми взаємовідносин “громадянин – держава” можна розраховувати на підвищення ефективності державного управління та обмеження корупції. Електронне урядування здатне змінити саму природу влади, зробити її більш прозорою і підконтрольною громадськості [4].

Нині Україна перебуває на етапі формування та розвитку електронного уряду: існує Державний департамент електронного управління – міжвідомчий орган, що відповідає за розробку та втілення національної стратегії електронного управління; кожне міністерство має свою веб-сторінку, є можливість надіслати електронною поштою свої запитання та пропозиції. Подекуди можна знайти й пробіски інтерактивності другого порядку (коли відповіді на запити формує вже не людина, а автоматизована система) [1]. Тобто позитивні зрушення у цій сфері є, маємо й певну прозорість у роботі державного апарату. Однак, є необхідність забезпечення прийняттого балансу принципів інформаційної відкритості та конфіденційності інформаційного потоку.

В Україні увага до електронного урядування виникла ще в 1998 році з підписом Закону України “Про Національну програму інформатизації”. Запровадження системи електронного урядування також регламентується Законом України “Про електронні документи та електронний документообіг” від 22 травня 2003 року Указ Президента України “Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні” від 31.07.2000 № 928/2000 установлює, що розвиток національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет, забезпечення широкого доступу до цієї мережі громадян та юридичних осіб усіх форм власності в Україні, належне представлення в ній національних інформаційних ресурсів є одним з пріоритетних напрямів державної політики в сфері інформатизації, задоволення конституційних прав громадян на інформацію, побудови відкритого демократичного суспільства, розвитку підприємництва.

Указом Президента України № 1497 від 20 жовтня 2005 року “Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій” з метою забезпечення відкритості і прозорості функціонування органів державної влади, установлено, що розвиток в Україні інформаційного суспільства та впровадження новітніх інформаційних технологій в усіх сферах суспільного життя, діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування є одним із пріоритетних напрямів державної політики.

Постановами Кабінету Міністрів України, які регламентують створення системи е-уряду в Україні, є такі: “Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи “Електронний Уряд” від 24.02.2003 № 208; “Про затвердження Порядку застосування електронного цифрового підпису органами виконавчої влади і місцевого самоврядування, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної форми власності” від 28.10.2004 № 1452.

З огляду на стратегічне завдання України щодо здійснення комплексу системних перетворень та створення реальних (внутрішніх) передумов для вступу до

Європейського Союзу, наближення державної служби до загальноприйнятих її засад для країн-членів ЄС набуває особливо актуального значення [5].

З часу прийняття Закону України “Про державну службу” відбувались неодноразові спроби її реформування. Так, у липні 2003 року за результатами оцінки системи державної служби за методикою, яка застосовується Європейською Комісією до країн-кандидатів та базується на показниках Програми SIGMA, було визначено основні проблеми, на вирішенні яких необхідно зосередити зусилля. Відповідно до цих проблем розроблені Концепція адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу (прийнята у 2004 році) та Концепція розвитку законодавства про державну службу в Україні (прийнята на початку 2005 року).

Наступним ключовим документом, який створив підґрунтя для ефективної реформи стала Програма розвитку державної служби на 2005–2010 роки, яка затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 8 червня 2004 р. № 746. Цей документ технологічного рівня став Планом дій з метою реалізації задекларованої політики щодо реформи державної служби.

У даній Програмі визначено, що державна служба як інструмент реалізації державної політики в демократичній державі повинна стати прозорою для громадського контролю та відповідальною перед державою. Прозорість державної служби та діяльності державних службовців законодавчо врегульовується та передбачає розроблення відповідних механізмів і технологій.

11 травня 2006 року Постановою № 614 Уряд України затвердив Програму, яка передбачає до 2008 року запровадження системи управління якістю в усіх органах виконавчої влади країни. У майбутньому аналогічну систему планується також запровадити в органах місцевого самоврядування. У проекті враховано, у тому числі, створення та функціонування централізованої системи моніторингу задоволеності населення (підприємств, організацій) якістю послуг, що надаються органами виконавчої влади.

Цим рішенням забезпечено невідворотність процесу, завдяки якому:

1. Забезпечується ефективність та прозорість роботи органу влади, зрозумілість відповідних правил і процедур роботи, перетворення очікувань громадян на конкретні вимоги, що можуть бути задоволені.

2. Зменшується ймовірність надання неякісних адміністративних послуг громадянам, збільшується керованість та гнучкість діяльності органу влади, спрощується внесення змін і удосконалень в його роботу, полегшується аналіз діяльності та підвищується ефективність використання державних коштів [6].

Існує два напрями в подоланні корупції: “прямий” і “непрямий”. Прямий – це адміністративні заходи влади. Заходи влади мають бути такі: по-перше, забезпечення незалежності гілок влади, щоб запобігти використанню виконавчою владою прокуратури та суду як засобів тиску на опонентів; по-друге – проведення адміністративної реформи, основними елементами якої є зменшення установ, необхідних для прийняття рішень і видачі документів, та прозорість владних структур і свобода інформації. Прозорість у такому разі означатиме можливість для будь-якого громадянина України ознайомитися з будь-яким документом чи постановою владних структур, вагоме значення тут має електронне врядування. Разом з “прямими” заходами керівництво України мусить надати підтримку “непрямим” – наприклад, свободі друку, слова та інформації; громадським організаціям [1].

В рекомендаціях, прийнятих під час оглядів законодавчо-правової та інституційної бази боротьби з корупцією 10 вересня 2003 року (Стамбульський план дій по боротьбі з корупцією), першим принципом дій по боротьбі з корупцією для держав із перехідної економікою, у тому числі України, визначено розвиток

ефективної та прозорої системи державної служби. У цьому контексті пропонується забезпечити прозорість процедур державних закупівель, приватизації, реалізації державних проектів, видачі державних ліцензій, державних комісійних винагород, позик національного банку, урядових гарантованих позик, бюджетних асигнувань та процедур звільнення від податків. Ці заходи повинні сприяти чесній конкуренції та стримувати корупцію, а також спростити регулювання шляхом скасування неясних, надлишкових інструкцій, які дублюють один одного та отягчують комерційну діяльність.

Згідно з планом дій у рамках Регіональної Антикорупційної ініціативи за участю 7-мі держав, Україні надані рекомендації, прийняті у 21 січня 2004 року.

У світлі прозорості державної служби рекомендовано:

1) підтримати подальші дії Головного управління державної служби щодо проведення загального навчання з питань боротьби з корупцією для державних службовців; розробити та провести спеціальні навчання з питань боротьби з корупцією та етики для тих державних службовців, які працюють у сферах високого ризику корупції;

2) удосконалити систему обов'язкового розкриття відомостей щодо активів для вищих державних службовців усіх гілок влади, а також законодавство про конфлікт інтересів, які повинні розповсюджуватися на членів парламенту та бути доступними для членів суспільства. Забезпечити, щоб контроль за виконанням цих норм було доручено незалежному відомству, можливо підпорядкованому Антикорупційному комітету. Одночасно розглянути та конкретизувати положення Закону "Про боротьбу з корупцією" щодо отримання подарунків;

3) поновити та оголосити Кодекс поведінки або інші аналогічні правила поведінки державних службовців. Підготувати та розповсюдити комплексні практичні рекомендації для державних службовців про корупцію, конфлікти інтересів, етичних нормах, санкціях і донесенні про корупцію;

4) удосконалити систему внутрішніх розслідувань у разі виникнення підозри у вчиненні злочинів корупції або отримання повідомлення про ці злочини. Необхідно створити окремий незалежний орган, можливо в загальній системі державної служби, яке відповідає за розслідування скарг про корупцію. Дисциплінарне провадження необхідно проводити у відповідності до міжнародних стандартів та надати можливість обвинуваченому захистити себе; санкції, які визначені в результаті процесу, який є справедливим, а не обумовленим політичними мотивами, будуть більш ефективним засобом стримання корупції, а також інші заходи.

Відповідно до повідомлення національної делегації України на другій оглядовій зустрічі 17 червня 2004 року у Парижі, яка проводилася на виконання Стамбульського плану дій по боротьбі з корупцією та рекомендацій, прийнятих у рамках плану, реалізація антикорупційної політики знаходиться під особистим контролем Президента держави. Порогова програма Корпорації "Виклики тисячоліття" (КВТ) (зниження рівня корупції у державному секторі України) пропонує одним із компонентів такі заходи, як застосування етичних і адміністративних стандартів та контроль з боку органів влади за їх дотриманням. На сьогодні в Україні відсутнє законодавство про конфлікт інтересів, за винятком деяких положень, які обмежують можливості для членів сімей державних посадовців займатися підприємницькою діяльністю. Окрім того, хоча від кандидатів на державні посади та державних службовців вимагається декларування доходів та майна, його методологія є недосконалою та містить певні прогалини; у свою чергу, перевірка поданих декларацій здійснюється лише зрідка, а санкції за подання неправдивих відомостей накладаються ще рідше.

Завданням для України також є створення механізмів, які мають підвищити рівень підзвітності державних службовців, дозволять Уряду більш ефективно застосовувати етичні і адміністративні стандарти та контролювати їх дотримання.

Пропоновані заходи для України включають:

1) запровадження прозорості і підзвітності у роботі державних установ шляхом створення підрозділів внутрішніх розслідувань, ухвалення законодавства про конфлікт інтересів та стандартів етики державного службовця, які відповідають оптимальній міжнародній практиці;

2) вдосконалення системи декларування доходів та моніторингу видатків державних службовців.

На виконання вищезазначеного компоненту згідно з планом законопроектної роботи в рамках Порогової програми КВТ щодо зниження рівня корупції, необхідно прийняти нову редакцію Закону України “Про державну службу” та розробити Кодекс доброчесної поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій держави. Передбачається, що участь України у “пороговій програмі” матиме позитивні зовнішньоекономічні результати, пов’язані, насамперед, з керівною роллю України під час визначення пріоритетів допомоги та управління фінансовими ресурсами, що будуть надані КВТ. Крім того, участь України у “пороговій програмі” дозволить здійснювати регулярний моніторинг стану корупції та довести прогрес у цьому напрямку, як для громадян України, так і на міжнародній арені, що, в свою чергу, позитивно впливоне на покращення іміджу нашої держави серед інвесторів.

Пакет антикорупційних законопроектів, внесених Президентом України до Верховної Ради України як невідкладні у вересні 2006 року, передбачає: затвердження кодексу поведінки чиновників – кожен чиновник має знати що, коли і як він може робити, і що не може, що таке конфлікт власних інтересів з інтересами державними та як його уникнути; запровадження декларування усіх видатків чиновників – держава повинна перевіряти, скільки чиновник заробляє та скільки витрачає, звідки в нього кошти на дорогі машини, будинки, яхти; розширення поняття корупції та суб’єктів корупційних діянь – збільшення переліку дій та кола чиновників, які підпадають під обмеження та вимоги, визначені антикорупційним законодавством; уведення обов’язкової антикорупційної експертизи проектів нормативних актів – до ухвалення правового акта він має бути проаналізований на предмет можливості створення корупційних схем при його виконанні, і найголовніше – заборона на отримання подарунків чиновниками.

На основі проведеного дослідження можна дійти висновку, що прозорість у роботі державних установ сьогодні може бути досягнута шляхом:

- удосконалення системи електронного урядування;
- створення підрозділів внутрішніх розслідувань во всіх державних органах;
- ухвалення законодавства про конфлікт інтересів та стандартів етики державного службовця, які відповідають оптимальній міжнародній практиці;
- удосконалення системи декларування доходів та моніторингу видатків державних службовців;
- застосування адміністративних стандартів та контролю з боку органів влади за їх дотриманням;
- створення механізмів, які мають підвищити рівень підзвітності державних службовців;
- створення механізмів забезпечення прозорості процедур державних закупівель, приватизації, реалізації державних проектів, видачі державних ліцензій, державних комісійних винагород, позик національного банку, урядових гарантованих позик, бюджетних асигнувань та процедур звільнення від податків.
- спрощення регулювання шляхом скасування неясних, надлишкових інструкцій, які дублюють один одного та обтяжують комерційну діяльність.

Незважаючи на видання низки указів Президента України, а також постанов Кабінету Міністрів України на виконання цих указів, стан прозорості і відкритості влади дотепер характеризується певними проблемами [7]. Непрозорість влади, корупція, залежність засобів масової інформації, проблематичність доступу громадян до повної, всебічної й об'єктивної інформації та інші проблеми, які залишилися нам у спадок від старої системи правління, не дозволяють поки що стверджувати, що наша країна знаходиться на шляху сталого й невідворотного демократичного розвитку, а, відповідно, постає питання про забезпечення практичної реалізації таких стратегій і концепцій [3]. Нормативна база щодо забезпечення прозорості державної служби в Україні досить велика, але її аналіз свідчить, що вона в основному носить декларативний характер, а деякі документи суперечать один одному [7].

Для підвищення прозорості та спрощення процедур громадського контролю задля забезпечення прийняття належних управлінських рішень Уряд України додатково має здійснювати цілий комплекс заходів щодо впровадження відповідних положень указаних нормативно-правових актів та створення відповідних режимів, для ефективного контролю та боротьби з корупцією й іншими порушеннями правил проходження служби в органах державної влади та місцевого самоврядування [3].

Список використаних джерел

1. Складенко О.А. Електронне врядування в Україні як засіб протистояння корупції// Стратегічна панорама. – 2006. – № 1.
2. Ткач В. Виступ заступника Начальника Головдержслужби України на Національному семінарі з питань соціального діалогу у підвищенні кваліфікації державних службовців України 18 квітня 2007. <www.guds.gov.ua>
3. Стретович В. Забезпечення відкритості органів державної влади та місцевого самоврядування // Аспекти самоврядування. – Березень-квітень. – 2005. – № 2 (28).
4. Коліушко І.Б., Демкова М.С. Електронне урядування – шлях до ефективності та прозорості державного управління.. <<http://www.isu.org.ua>>.
5. Указ Президента України “Про Концепцію адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу” від 05.03.2004 № 278/2004. <www.guds.gov.ua>.
6. Формування ефективної моделі влади в умовах політичної реформи в Україні: Територіальне управління в Черкаській області 17 серпня 2006 <<http://www.guds.gov.ua>>.
7. Комітет “Рівність можливостей” <souspilst@adam.kiev.ua>.

The article is dedicated to the generalization of the legislative and normative-legal acts published in Ukraine concerning the ensuring of transparency of the public service. The author draws the conclusions about their sufficiency and efficiency on today, in the light of the carrying out the international documents (the recommendations for Ukraine concerning the decreasing of the level of corruption in the public sector).